

Costul istoric versus valoarea justă în contabilitate: consecințe asupra calității informațiilor și asupra imaginii fidele

Dr. ec. Claudia Cătălina CIOCAN

Suceava

Abstract

In the conditions of an accelerated increase of the inflation rate last year and the current geopolitical pressures, a problem arises as to whether using the most relevant measurement basis reflecting economic reality and supporting decision-makers in the decision-making process. This paper analyzes the controversies regarding the effect of measuring items in the financial statements based on historical cost over current value, with an emphasis on fair value. In this respect, referring to a series of theoretical information and examples of the use of the two measurement bases and also a content analysis, we sought to determine which of the two measurement bases is the most relevant for a true and fair view, the consequences of the use of historical cost/fair value on the quality of financial information and on the true and fair view and the measurement methods that are preferred by Romanian listed companies. The achieved results indicate that the choice between historical cost and fair value can be seen as a compromise between relevance and faithful representation, in practice the tendency to resort to a mixed measurement model being shaped over the years, generally resulting by combining the historical cost with fair value. This trend was also confirmed in the case of Romanian companies listed on the Bucharest Stock Exchange, a slight transition from the exclusive use of historical cost to the use of historical cost along with fair value and in certain cases to a balance between the two analyzed measurement bases was observed.

Key terms: historical cost, fair value, information quality, conservatism, true and fair view

Termeni-cheie: cost istoric, valoare justă, calitatea informației, prudență, imagine fidelă

Clasificare JEL: M40, M41

To cite this article: Claudia Cătălina Ciocan, *Costul istoric versus valoarea justă în contabilitate: consecințe asupra calității informațiilor și asupra imaginii fidele*, CECCAR Business Review, N° 9/2022, pp. 3-14, DOI: <http://dx.doi.org/10.37945/cbr.2022.09.01>

➔ Introducere

Fiind procesul prin care fiecărui element (fie el de natura activelor sau a datoriilor) recunoscut în contabilitate îi este atribuită o valoare monetară, **evaluarea** deține un rol principal în obținerea raportărilor financiare, care trebuie să corespundă realității economice și să deservească interesele utilizatorilor, cu alte cuvinte, în obținerea unor raportări care să reflecte imaginea fidelă și să constituie o bază pentru fundamentarea deciziilor economice ale diverselor categorii de utilizatori.

Pct. 4.54 din *Cadrul conceptual de raportare financiară* versiunea 2010, emis de IASB (2010), prezintă evaluarea drept *procesul prin care sunt determinate valorile monetare la care elementele situațiilor financiare*

vor fi recunoscute și înregistrate în situația poziției financiare și în cea a veniturilor și cheltuielilor. Acest proces necesită selectarea unei baze de evaluare. O astfel de bază este descrisă la pct. 6.1 din *Cadrul conceptual de raportare financiară* versiunea 2018, emis de IASB (2018), drept o caracteristică identificată a unui element care este evaluat, iar aplicarea unei baze de evaluare pentru un activ sau un element de datorie creează o măsură pentru acel element și pentru veniturile și cheltuielile aferente.

Cadrul conceptual prezintă o serie de tehnici de evaluare folosite în contabilitate, clasificate în două categorii de baze, și anume **costul istoric** și **valoarea curentă**. Din categoria valorii curente, care include **valoarea justă**, **costul curent** și **valoarea de utilitate**, **contabilitatea pe baza valorii juste** este cea mai folosită și totodată cea care generează cele mai multe controverse (Hoogervorst, 2015, p. 2).

Prin intermediul acestui articol sunt analizate controversele cu privire la efectul evaluării elementelor în cadrul situațiilor financiare pe baza costului istoric și a valorii curente, cu accent pe valoarea justă, explorând în acest sens semnificația celor două modalități de evaluare, principalele avantaje și dezavantaje percepute de profesioniștii contabili și utilizatorii situațiilor financiare deopotrivă și consecințele folosirii costului istoric/valorii juste asupra calității informațiilor financiare și asupra imaginii fidele.

Raportându-ne la o serie de informații teoretice și exemple de utilizare a celor două baze de evaluare și la o analiză de conținut ce vizează identificarea metodelor de evaluare folosite în cadrul raportării financiare în cazul firmelor românești cotate la Bursa de Valori București, ne propunem să răspundem la următoarele întrebări:

1. Care bază de evaluare dintre cele analizate este mai relevantă în raport cu imaginea fidelă?
2. Care sunt consecințele utilizării costului istoric/valorii juste asupra calității informațiilor financiare și asupra imaginii fidele?
3. Ce modalități de evaluare sunt folosite de societățile românești cotate la bursă?

În cele ce urmează prezentăm metodologia aplicată în cadrul lucrării, stadiul actual al cunoașterii cu privire la cele două baze de evaluare, analiza rezultatelor și discuții referitoare la problematica analizată, precum și concluziile și limitele studiului.

➔ Demersul metodologic

Demersul metodologic este unul inductiv și vizează metode cantitative și calitative, principalele fiind documentarea (analizarea literaturii de specialitate), analiza comparativă prin recurs la examinarea critică și analiza de conținut (cercetarea cantitativă a comunicării în scopul identificării și descrierii obiective și sistematice a conținutului acesteia). Analiza de conținut vizează notele la raportările financiare anuale întocmite potrivit reglementărilor contabile conforme cu IFRS pentru un total de 54 de societăți listate la Bursa de Valori București, pe piața reglementată, la categoriile Standard și Premium, dintr-un total de 83 de companii listate în 2022, fiind excluse cele care activează în domeniul financiar-monetar și unele societăți pentru care nu a fost posibilă colectarea de date pentru perioada analizată. Orizontul de timp luat în calcul este 2012-2020, fiind disponibile 477 de observații.

➔ Sinteza literaturii de specialitate

Cea mai veche modalitate de evaluare, considerată baza tradițională a evaluării, o reprezintă o combinație a costului istoric cu principiul prudenței (Dreghiciu, 2017; Marra, 2016, p. 586). Cele mai numeroase controverse pe tema evaluării în raportarea financiară, aduse în discuție și de Hoogervorst (2015), vizează în principal trecerea accentuată de la baza tradițională a evaluării (**costul istoric**) către o nouă bază (**valoarea justă**) (ICAEW, 2018, p. 5), pusă în prim-plan de procesul de globalizare și armonizare din domeniul economic.

Cea mai mare parte a normelor și practicilor contabile internaționale și naționale deopotrivă au la bază o doză mai mică sau mai mare de prudență, dintre care cea mai elocventă formă de manifestare a unui comportament prudent sau optimist este reprezentată de modul de evaluare ulterioară a elementelor de active și de datorii. O atitudine prudentă presupune utilizarea pentru evaluarea ulterioară a costului istoric ajustat prin recunoașterea depreciilor (aceasta fiind cea mai credibilă valoare), iar o atitudine optimistă este reflectată prin folosirea valorii juste (Mihalache, 2016). Costul istoric și valoarea justă sunt la polii opuși ai spectrului procesului de evaluare, în condițiile în care primul necesită o actualizare parțială și mai puțin regulată a tuturor variabilelor, iar valoarea justă implică o actualizare completă și regulată (Hoogervorst, 2015, p. 2).

Având în vedere caracterul prudent sau optimist corelat cu procesul de selecție a bazei de evaluare, ne propunem să redăm o sinteză a celor mai utilizate și controversate tehnici de evaluare, **costul istoric** și **valoarea justă**, și să conturăm rolul lor în asigurarea calității raportării financiare și implicit în atingerea obiectivului imaginii fidele.

■ Costul istoric

Costul istoric reflectă valoarea elementelor la data intrării lor în entitate, mai exact, **activele** sunt înregistrate la valoarea în numerar sau echivalente de numerar plătită ori la valoarea contraprestației oferite pentru a le dobândi, în momentul achiziționării, iar **datoriile** sunt înregistrate la valoarea încasărilor obținute în schimbul obligației sau, cu alte cuvinte, la valoarea care se așteaptă să fie plătită în numerar sau echivalente de numerar pentru a stinge datoriile în cursul normal al desfășurării activității (IASB, 2010, pct. 4.55 lit. (a)). Spre deosebire de valoarea curentă, costul istoric nu reflectă modificările valorilor decât în măsura în care aceste modificări se referă la deprecierea unui activ sau a unei datorii care devine oneroasă (IASB, 2018, pct. 6.4). Astfel, evaluarea elementelor de natura activelor și a datoriilor la cost istoric constă în a conserva la nivelul structurilor bilanțiere valorile de intrare, care sunt considerate istorice, și de a le corecta, atunci când este cazul, cu valoarea amortizărilor sau ajustărilor pentru depreciere constituite în cursul exercițiului financiar, fiind vorba de fapt despre un cost istoric corectat (Kothari & Barone, 2011).

Utilizarea costului istoric în zilele noastre sugerează că valoarea la care este înscris un activ în situațiile financiare nu trebuie să depășească valoarea preconizată să fie recuperată fie prin utilizarea acestuia, fie din vânzarea sa (valoarea recuperabilă), el fiind descris în prezent drept **costul istoric recuperabil** (IASB, 2010; ICAEW, 2018, p. 19). Bazat pe principiul cuantificării monetare, principiul costului istoric presupune respectarea valorii nominale a monedei, ignorând în acest sens fluctuațiile de valoare ale etalonului monetar și solicitând evaluarea în situațiile financiare la valoarea de intrare a activelor și datoriilor. Aceasta poate fi asimilată **costului de achiziție** pentru bunurile achiziționate cu titlu oneros, **costului de producție** pentru bunurile obținute din producție proprie, **valorii de aport** pentru bunurile considerate aport la capitalul social, **valoarea justă** pentru bunurile primite drept donație și **valoarea nominală** pentru creanțe și datorii (Feleagă & Feleagă, 2006, p. 36). Odată stabilit, costul istoric rămâne fix atâta timp cât bunul rămâne în posesia întreprinderii (Feleagă & Feleagă, 2006, p. 36). Desigur, el poate fi ajustat pentru a reflecta, de exemplu, consumul activului între data achiziției și cea a raportării, dar suma la care este raportat activul rămas, neconsumat, este costul său istoric (Lennard, 2018, p. 29).

Combi-nația recunoscută dintre costul istoric și principiul prudenței solicită contabilizarea minusurilor potențiale constatate și interzice contabilizarea plusurilor de valoare aferente activelor. Prin urmare, dacă activele societății înregistrează o creștere de valoare, ele rămân consemnate în situațiile financiare la costul istoric. În caz contrar, conform IFRS, sunt evaluate la **valoarea recuperabilă** (cu excepția stocurilor, a activelor rezultate din contractele de construcții, a creanțelor privind impozitul amânat, a activelor rezultate din beneficii ale angajaților și a activelor financiare de tipul instrumentelor financiare), iar conform reglementărilor românești, la

valoarea de inventar (Jianu, 2009, pp. 79-80). Costul istoric a fost utilizat în aproape toate jurisdicțiile și rămâne în continuare o opțiune preferată (McDonough *et al.*, 2020, p. 6), el reprezentând cea mai simplă și mai ieftină opțiune.

La momentul actual însă, se poate constata o îndepărtare de costul istoric pur și o apropiere de o versiune sau de alta a valorii curente, cu precădere spre valoarea justă. În unele privințe, sensul costului istoric a evoluat pentru a se conforma acestei tendințe (ICAEW, 2018, p. 6). De asemenea, el este de obicei combinat cu alte baze de evaluare, în special cu valoarea justă, situație descrisă la pct. 4.56 din Cadrul conceptual (IASB, 2010), drept răspuns la incapacitatea costului istoric de a rezolva problemele legate de efectul modificării prețurilor activelor nemonetare.

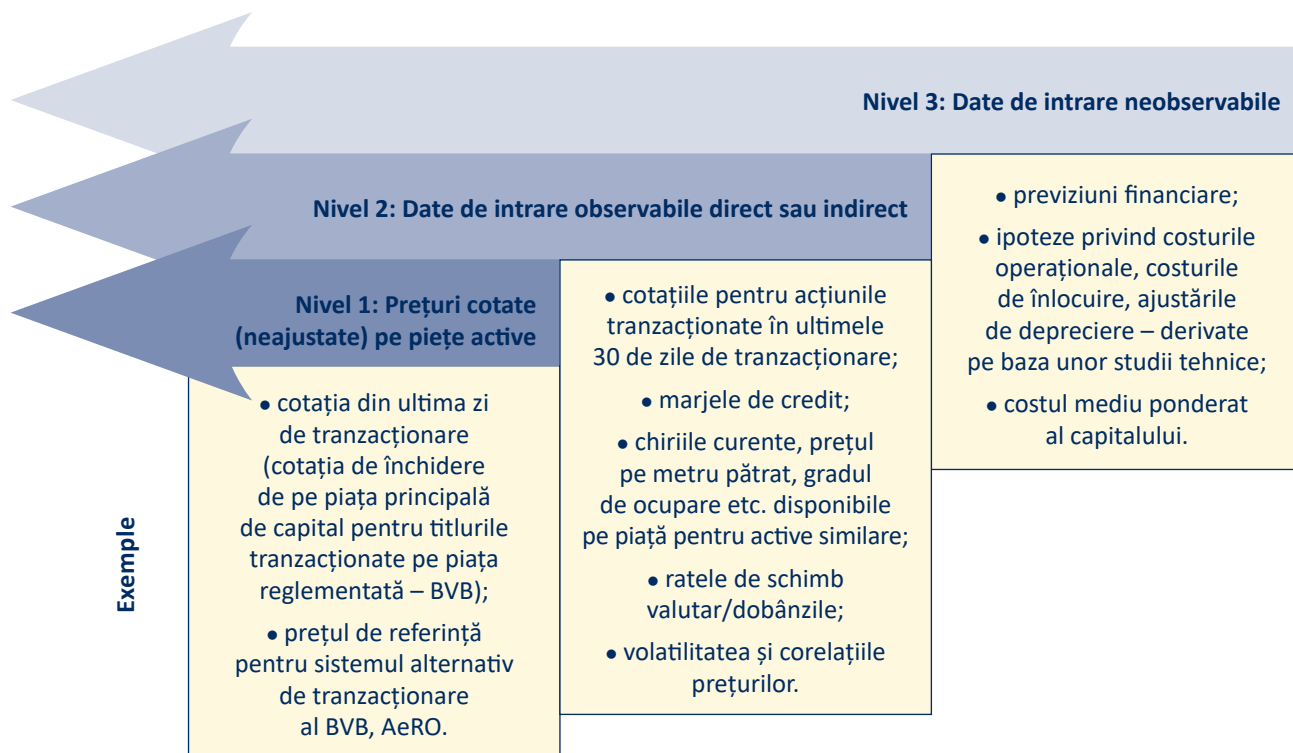
■ Valoarea justă

Valoarea justă este dezbătută în literatura de specialitate folosindu-se perspectiva valorii de ieșire, mai exact a valorii de vânzare pentru active și a celei de decontare pentru datorii și capitaluri (Hodder *et al.*, 2014; ICAEW, 2018). Valoarea justă este o evaluare în funcție de piață, și nu una specifică entității. Pentru anumite active și datorii pot fi disponibile tranzacții observabile pe piețe sau informații cu privire la piață, iar pentru altele, nu. Cu toate acestea, obiectivul unei evaluări la valoarea justă este același în ambele cazuri – de a estima prețul la care ar avea loc o tranzacție normală de vânzare a unui activ sau de transfer al unei datorii între participanți pe piață la data evaluării, în condiții de piață actuale, potrivit pct. 2 din IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă*.

După cum surprinde Lennard (2018, p. 25), valoarea justă a fost adusă la lumină de procesul de globalizare, mai precis de procesul de convergență dintre cele două referențiale contabile internaționale recunoscute: **IFRS** și **US GAAP**, în condițiile în care FASB, bazându-se pe Codul administrației fiscale americane (US Internal Revenue Code) din 1988 și pe Legea din 1918 (1918 Revenue Act), care aplicau „regula pieței corecte” (*fair market rule*) (Donleavy, 2019, p. 254), a introdus pentru prima dată termenul de valoare justă (Lennard, 2018, p. 25) în 1991, în Statement of Financial Accounting Standards (SFAS) 107 (Peasnell, 2018, p. 60). IASB a introdus valoarea justă ca bază de evaluare pentru prima dată în 1998, odată cu apariția Standardelor Internaționale de Contabilitate (IAS) 32 *Instrumente financiare: prezentare și descriere* și 39 *Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare* (Jianu, 2009, p. 82), reprezentând unul dintre motivele pentru care s-a urmărit revizuirea Cadrului conceptual, depășit de altfel (Lennard, 2018, p. 25). Această atitudine a culminat cu introducerea valorii juste în actuala versiune a Cadrului conceptual, emisă în martie 2018, care este considerată bază pentru elaborarea standardelor începând din ianuarie 2020.

Detaliile și dezbaterile cu privire la debutul, însemnătatea și modul de utilizare a valorii juste sunt nenumărate în literatura de specialitate. În cuprinsul lucrării ne vom limita la enumerarea celor trei tehnici de evaluare promovate de aceasta, și **anume abordarea bazată pe piață, modelul costului și abordarea bazată pe venituri**, și la prezentarea datelor de intrare pentru tehnicile de evaluare, aceste informații fiind cele mai relevante în ce privește dezbaterile **cost istoric versus valoare justă**.

Atunci când o entitate determină valoarea justă, aceasta trebuie să folosească tehnica de evaluare care să maximizeze gradul de utilizare al datelor observabile și să îl minimizeze pe cel al datelor neobservabile. IFRS nu indică o preferință pentru una dintre cele trei tehnici, ci, după cum poate fi observat, acordă prioritate datelor utilizate pentru determinarea acesteia. Regula de bază este următoarea: **entitatea trebuie să folosească în primul rând datele observabile, pentru că ele sunt cele mai fiabile, în detrimentul datelor neobservabile** (exemple de astfel de date se regăsesc în figura de mai jos). Pct. 72-90 din IFRS 13 clasifică diferite date de intrare pentru stabilirea valorii juste în ceea ce numește ierarhia valorii juste, care prezintă trei niveluri, redată în figura alăturată.

Ierarhia valorii juste

Sursa: Prelucrare proprie.

Pe scurt, entitatea trebuie să maximizeze utilizarea datelor de nivel 1. Dacă acestea nu sunt disponibile, ea trebuie să facă apel la datele de nivel 2 și să folosească datele de nivel 3 doar în condițiile în care cele pentru nivelurile 1 și 2 nu sunt disponibile. Potrivit pct. 11 din IFRS 13, evaluarea la valoarea justă a unui activ sau a unei datorii ia în considerare caracteristicile activului sau ale datoriei pe care participanții la piață le-ar avea în vedere la determinarea prețului său la data evaluării și pleacă de la premisa că activul sau datoria este tranzacționat(ă) între participanții pe piață (Dreghiciu, 2017). În concluzie, valoarea justă poate fi identificată ca o valoare curentă specifică, adică valoarea de ieșire în condiții ideale, iar estimarea sa implică un proces pe trei niveluri, cu o preferință strictă pentru primele două (Marra, 2016, p. 586).

➔ Rezultate și discuții

Descrierea modelelor de evaluare a fost centrată în principal pe referențialul internațional al IASB, care pune în centrul atenției investitorul în calitate de principal utilizator. Cu toate acestea, realitățile naționale sunt diferite, precum și specificul fiecărui sector de activitate în parte, iar contabilitatea și implicit evaluarea sunt influențate de specificul național (Ionașcu, 2003, p. 151). La alegerea unei baze de evaluare trebuie avuți în vedere factori precum necesitățile de informare ale utilizatorilor, motivația și obiectivele managementului, scopul raportării, datele disponibile, nivelul de relevanță pentru utilizatori și conducere și, totodată, capacitatea de a reprezenta cu fidelitate tranzacțiile economice reflectate în cursul perioadei (Rankin *et al.*, 2012, p. 103). Având în vedere că modalitatea în care este evaluat un element are un impact direct asupra relevanței, a reprezentării fidele, a comparabilității, a inteligibilității informațiilor (Rankin *et al.*, 2012, p. 104) și nu numai, în Tabelul 1 prezentăm o **comparație a celor două baze de evaluare analizate cu privire la efectul utilizării lor asupra calității informațiilor financiare și implicit asupra imaginii fidele.**

Tabelul 1. Costul istoric versus valoarea justă: efecte asupra calității informațiilor financiare

Costul istoric	Valoarea justă
Cum este stabilită valoarea	
Suma efectiv plătită pentru un element. Suma efectiv primită pentru un element. Tranzacția propriu-zisă.	Prețul care ar fi primit pentru a vinde un activ sau plătit pentru a deconta o datorie într-o tranzacție obiectivă între participanții pe piață. Prețurile de pe piață (piața principală, dacă aceasta există, sau piața cea mai avantajoasă, în lipsa uneia principale).
Obiectivitate	
Cea mai obiectivă metodă de evaluare, deoarece poate fi atestată prin documente justificative și este ușor de verificat, în cazul auditului fiind posibilă reconcilierea soldurilor cu partenerii.	Este obiectivă atâta timp cât este determinată prin referire la prețul de piață pentru un element stabilit în afara entității. Este subiectivă în cazul în care elementele nu sunt tranzacționate în mod regulat pe o piață activă și se face o estimare a valorii juste (prin utilizarea datelor de nivel 3).
Relevanță	
Informațiile sunt considerate mai puțin relevante , deoarece suma pe care o entitate a plătit-o pentru un anumit element în trecut nu reflectă neapărat valoarea beneficiilor care vor fi obținute acum sau în viitor.	Informațiile sunt considerate cele mai relevante , deoarece reflectă cât valorează elementele evaluate în prezent, și nu cât valorau la momentul intrării lor în companie. Sunt considerate foarte relevante și din perspectiva utilității decizionale, având în vedere că oferă informații utile privind valoarea curentă și totodată valoarea viitoare a entității. Spre deosebire de evaluarea la costul istoric, utilizarea valorii juste împiedică formarea de rezerve ascunse, caz în care prezentarea situației economice ar fi una distorsionată.
Reprezentare fidelă	
Deoarece valorile înregistrate se bazează pe tranzacții obiective care au avut loc efectiv și nu există nicio estimare implicată, se consideră că informațiile rezultate sunt mai neutre și că reprezintă într-o manieră mai fidelă realitatea .	Este percepută drept o bază de evaluare mai subiectivă, fapt ce conduce la informații care prezintă într-o manieră mai puțin fidelă realitatea economică a entității analizate. Acesta nu este un adevăr general valabil, întrucât, în cazul în care există o piață activă pentru elementul supus evaluării, utilizarea valorii juste obținute prin raportarea la prețul actual de pe piață este asimilată unei metode obiective de a stabili valoarea acelu element, contribuind astfel cu informații neutre, care prezintă în mod fidel realitatea . În cazurile în care piața activă nu există, iar stabilirea valorii juste are loc prin estimări și calcule (nivelul 3), este percepută o reducere a neutralității informațiilor și implicit a capacității de a reprezenta fidel realitatea .

Costul istoric	Valoarea justă
Caracteristici calitative amplificatoare	
<p>Informațiile produse sunt în general ușor de înțeles de către utilizatori, deoarece conceptul este unul bine cunoscut, care nu implică formule sau calcule complexe. Informațiile produse pot fi considerate mai puțin comparabile, întrucât elementele sunt înregistrate la valoarea la care au fost recunoscute la data intrării în entitate (date diferite și ani diferiți). Pe măsură ce puterea de cumpărare a monedei oscilează, sumele plătite pentru bunuri sau articole similare în momente diferite nu pot fi comparate.</p>	<p>Conceptul poate fi ușor de înțeles chiar de către utilizatorii care nu sunt din domeniul financiar-contabil, fapt ce conduce la un nivel ridicat de inteligibilitate. Cu toate acestea, în condițiile în care piața activă nu există, iar stabilirea valorii juste are loc prin apel la estimări și calcule, ea devine mult mai complexă, mai greu de verificat și dificil de înțeles de către utilizatori. Contribuie, pe de o parte, la creșterea nivelului de comparabilitate pentru informațiile produse prin faptul că valoarea tuturor elementelor este curentă și determinată la aceeași dată (data raportării). Pe de altă parte, din cauza variației care poate exista privind tehnicile de evaluare adoptate pentru determinarea valorii juste, informațiile produse pot fi considerate mai puțin comparabile.</p>
Critici	
<p>Nu ia în considerare modificările valorii banilor în timp, ignorând inflația, fapt ce conduce la subevaluări ale imobilizărilor, stocurilor, situației nete, amortizărilor și la o supraestimare a cheltuielilor financiare și a impozitului pe profit. Judecata implicată în determinarea deprecierilor creează oportunități pentru inconsecvențe sau manipulări. Este incapabil să determine costul unor elemente care sunt generate intern sau primite sub forma donațiilor.</p>	<p>Concentrarea pe valoarea de ieșire sugerează că evaluarea are drept scop vânzarea activelor, fapt ce contravine principiului continuității activității. Prețurile de pe piață pot fi volatile, iar tranzacțiile de bunuri identice sau similare pe piață pot lipsi. Prezintă un risc de manipulare a rezultatului prin faptul că pentru unele active nu există un preț de piață și deci se va recurge la modele interne de evaluare. Însăși noțiunea <i>preț de piață obiectiv</i> poate fi în mod fundamental înșelătoare în condiții de lipsă extremă de lichiditate.</p>
Exemplu de raportare prin cele două metode – impactul asupra calității raportării	
<p>SC Exemplu SA a achiziționat în anul 2003 un teren în Cluj-Napoca la valoarea de 95.000 euro. Valoarea de piață a terenului la 31 decembrie 2021 este stabilită la 650.000 euro. Valoarea justă a fost determinată prin referire la informații de piață, utilizând ca principală procedură de evaluare abordarea prin piață (metoda comparației directe) și abordarea prin venit (metoda capitalizării directe), ca metodă de evaluare secundară, folosind date de intrare de nivel 2. Valoarea de piață pe metru pătrat este estimată la 740 euro.</p>	
<p>Terenul va fi reflectat în bilanț la valoarea de 95.000 euro minus eventualele ajustări de valoare acumulate. Metodă obiectivă – valoarea la care este consemnat terenul în contabilitate reiese din documentele justificative încheiate la data tranzacției (contract de vânzare-cumpărare, factură, proces-verbal etc.).</p>	<p>Terenul va fi reflectat în bilanț la valoarea de 650.000 euro. Un surplus din reevaluare este înregistrat la alte elemente ale rezultatului global și creditat în rezerva din reevaluarea activelor, în cadrul capitalurilor proprii.</p>

Costul istoric	Valoarea justă
<p>Informațiile sunt mai puțin relevante, deoarece nu reflectă beneficiile ce pot fi obținute în prezent sau în viitor. Cluj-Napoca este orașul cu cea mai dinamică piață imobiliară din țară, fapt pentru care prețul stabilit în urmă cu aproape două decenii nu are foarte mare relevanță pentru decidenți. Metoda este neutră și reprezintă fidel realitatea, întrucât valoarea reiese dintr-o tranzacție obiectivă, care a avut loc efectiv, fără a fi implicate estimări sau corecții.</p>	<p>Metodă obiectivă – valoarea justă a terenului este stabilită în funcție de piață prin utilizarea unor date observabile, respectiv valoarea de piață pe metru pătrat.</p> <p>Informațiile sunt relevante, deoarece reflectă valoarea din prezent a terenului, raportată la exigențele actuale de pe piața imobiliară. Metoda este neutră și reprezintă într-o mare măsură realitatea, întrucât valoarea terenului este stabilită utilizând date de intrare disponibile pe piață pentru active similare.</p>

Sursa: Prelucrare proprie după Rankin *et al.*, 2012, pp. 93-97, 104-105; Ionașcu, 2003, p. 153; Feleagă, 1997, pp. 360-361; Greenberg *et al.*, 2013.

După cum putem observa în Tabelul 1, atât pentru costul istoric, cât și pentru valoarea justă pot fi puse în evidență **avantaje/argumente** și totodată **dezavantaje/contraargumente**, ambele modele având partizani și contestatari deopotrivă (Hoogervorst, 2015, p. 2). Susținătorii costului istoric promovează obiectivitatea și stabilitatea oferită de această metodă. Argumentele împotriva valorii juste sunt centrate pe volatilitatea rezultată din modificările prețurilor pe piață și subiectivitatea necesară atunci când se apelează la date neobservabile. Susținătorii valorii juste o consideră cea mai potrivită bază de evaluare, deoarece ea necesită o actualizare completă a tuturor intrărilor la fiecare dată de raportare. Ei sunt de părere că acest aspect oferă cea mai semnificativă imagine a poziției financiare și a performanței unei entități. Este cunoscut faptul că valoarea justă poate conduce la volatilitate în situația veniturilor, dar se crede că tocmai acest lucru asigură o **reflectare exactă a realității economice**. Adepții valorii juste consideră costul istoric o bază de evaluare primitivă, care oferă informații ce devin foarte repede depășite (Hoogervorst, 2015).

Alegerea dintre costul istoric și valoarea justă este descrisă adesea ca un compromis între relevanță și reprezentarea fidelă. Valoarea justă și costul istoric, luate separat, nu sunt susceptibile de a realiza ambele caracteristici. În practică pare să existe un compromis inerent între cele două, și anume cele mai relevante informații sunt adesea și cel mai puțin fiabile, iar informațiile cele mai fiabile tind să fie irelevante (Rankin *et al.*, 2012, p. 107). Astfel, avem, pe de o parte, evaluarea conform modelului valorii juste, care oferă informații **relevante și de perspectivă**, dar implică, în lipsa datelor observabile, posibilitatea manipulării valorii, iar pe de altă parte, evaluarea bazată pe costul istoric, dificil de manipulat, dar care nu transmite informații de perspectivă utilizatorilor situațiilor financiare (Blecher, 2019, p. 3).

Având în vedere procesul tot mai accentuat de globalizare, revoluția informațională (Marra, 2016, p. 584) și importanța crescândă a piețelor financiare, acționarii și părțile interesate au nevoie de o evaluare mai bună a performanței reale decât cea permisă prin utilizarea costului istoric (Argilés *et al.*, 2011, p. 90). În aceste condiții, modelul contabil tradițional nu reflectă capacitatea reală de a genera profituri și implicit nu poate surprinde valoarea reală a firmei, cu alte cuvinte, nu asigură reflectarea realității (Ionașcu, 2003, p. 146).

Deoarece sumele recunoscute în situațiile financiare pentru amortizări și ajustări pentru depreciere nu sunt determinate din punct de vedere economic și nu se ține cont de modificarea puterii de cumpărare a banilor, utilizarea strictă a costului istoric în procesul de evaluare nu reflectă, de obicei, informații despre condițiile economice și modificările acestor condiții la datele succesive ale bilanțului. Potrivit rezultatelor obținute de

Thies și Sturrock (1987), contabilitatea istorică a costurilor exagerează profitabilitatea în timpul unei perioade de creștere a prețurilor, rapoartele financiare bazate pe costuri reprezentând adesea greșit puterile financiare relative ale firmelor. În schimb, utilizarea valorii curente, de piață, furnizează un „nou început”, o nouă valoare în concordanță cu piața la fiecare dată de raportare (Hodder *et al.*, 2014).

Cadrul conceptual de raportare financiară, în toate versiunile sale, nu oferă o bază pentru alegerea bazelor alternative de evaluare. Diversele baze de evaluare propuse prezintă grade diferite de relevanță, iar conducerea entității trebuie să caute un echilibru între cele două caracteristici (Jianu, 2009, p. 79) astfel încât imaginea rezultată să fie o reprezentare cât mai fidelă a realității. Barth (2013, p. 331) concluzionează că evaluarea conform modelului valorii juste se potrivește mai bine conceptelor de active și de datorii decât metoda costului istoric (fie el ajustat sau nu). Cu toate acestea, nu se poate afirma că IASB recomandă utilizarea valorii juste în orice situație, deoarece nu există convingerea că ea va conduce în toate cazurile la o prezentare fidelă și relevantă. Hoogervorst (2015) susține că IASB are cunoștință despre faptul că evaluarea conform modelului valorii juste poate implica un grad ridicat de subiectivitate atunci când nu există o piață activă, iar entitatea trebuie să apeleze la date de nivel 3. Totuși, în ciuda unui grad ridicat de incertitudine, în unele situații, valoarea justă poate fi în continuare singura bază de evaluare care oferă o reprezentare fidelă. Pentru a limita subiectivitatea, IASB a elaborat cerințe de prezentare extinse în IFRS 13, care impun entităților să dezvăluie în mod clar unde utilizează aceste date și care este impactul lor asupra rezultatelor.

Costul istoric conduce la o viziune negativă a entității și permite crearea de rezerve oculte cu care să se poată „jongla” în viitor, ceea ce contravine intereselor acționarilor, care nu doresc existența unor astfel de rezerve (Jianu, 2009, p. 79). Subiectivitatea în evaluarea conform costului istoric este mai accentuată atunci când un activ este considerat depreciat și trebuie făcută o estimare a valorii sale. Din cauza acestei subiectivități, există loc și pentru abuz. Hoogervorst (2015) susține că în practică sunt întâlnite deseori cazuri în care tehnicile creative de tipul „big bath” sunt folosite de noua conducere cu scopul de a „propulsa” câștigurile în exercițiile financiare viitoare.

■ **Analiză de conținut asupra notelor la situațiile financiare anuale ale unor companii cotate la Bursa de Valori București în perioada 2012-2020**

În continuare, pentru a identifica ce modalități de evaluare sunt utilizate de societățile românești cotate la bursă, am apelat la o analiză de conținut aplicată asupra notelor la situațiile financiare anuale ale unor companii cotate la Bursa de Valori București în perioada 2012-2020. În urma prelucrării și sistematizării datelor colectate, prezentate în Tabelul 2, se poate observa în unele cazuri o trecere de la utilizarea exclusivă a costului istoric spre folosirea cu precădere a costului istoric în combinație cu valoarea justă și în anumite cazuri spre un echilibru între cele două baze de evaluare analizate. Utilizarea costului istoric pur, în condițiile în care este cunoscut faptul că acesta nu ține cont de modificările valorii banilor în timp, nu poate fi considerată cea mai bună alegere din punctul de vedere al evaluării la ora actuală, chiar dacă el rămâne și în prezent o bază de evaluare de referință. Folosirea valorii juste, având în vedere presiunile geopolitice actuale, criza sanitară și incertitudinile care înconjoară investițiile de pe piața criptomonedelor, în detrimentul costului istoric, ar putea fi o soluție pentru solicitarea de informații din ce în ce mai ridicată a investitorilor, interesați de randamentul investițiilor plasate.

Analizând conținutul notelor la situațiile financiare anuale am observat totodată că valoarea justă a fost folosită cu precădere pentru evaluarea instrumentelor financiare, a investițiilor imobiliare și a anumitor clase de active imobilizate (în special terenuri și clădiri), scopul cercetărilor viitoare fiind acela de a investiga de ce sunt alese aceste active și ce tehnici de evaluare/tipuri de date sunt utilizate pentru stabilirea valorii juste.

Tabelul 2. Metodele de evaluare utilizate de entitățile economice listate la Bursa de Valori București

Anul	Bazele evaluării				Total
	Doar costul istoric	Predominant costul istoric	Echilibru cost istoric/valoare justă	Predominant valoarea justă	
2012	9	40	5	0	54
2013	9	38	6	1	54
2014	8	38	7	1	54
2015	6	41	6	1	54
2016	6	41	6	1	54
2017	6	41	6	1	54
2018	6	38	6	1	51
2019	6	38	6	1	51
2020	6	38	6	1	51
Total	62	353	54	8	477

Sursa: Prelucrare proprie.

Având în vedere argumentele pro și contra celor două modele de evaluare, caracteristicile acestora și exemplele prezentate, putem afirma că obținerea unei imagini fidele la momentul actual este rezultatul unei combinații de succes, a unui echilibru între cele două și nu numai. Accentul în acest caz este pus pe obținerea unei imagini fidele, întrucât cutezăm să concluzionăm că pot exista mai multe imagini fidele, rezultate în urma diverselor combinații între tehnicile de evaluare utilizate.

⇒ Concluzii

Literatura de specialitate indică existența unor stări mai mult sau mai puțin conflictuale între unele principii contabile și obiectivul imaginii fidele, dintre care demne de menționat sunt controversesele cu privire la efectul evaluării elementelor în cadrul situațiilor financiare pe baza costului istoric în detrimentul valorilor curente și cele cu privire la efectul produs de pesimismul asociat principiului prudenței. Prin intermediul acestui articol au fost analizate controversesele referitoare la efectul evaluării elementelor în cadrul situațiilor financiare pe baza costului istoric și a valorii juste, scopul lucrării fiind acela de a identifica ce bază de evaluare din cele analizate este cea mai relevantă în raport cu imaginea fidelă, care sunt consecințele utilizării costului istoric/valorii juste asupra calității informațiilor financiare și asupra imaginii fidele și ce modalități de evaluare sunt preferate de societățile românești cotate la bursă.

Referitor la relevanța metodelor de evaluare în raport cu imaginea fidelă și la consecințele utilizării costului istoric/valorii juste asupra calității informațiilor financiare și asupra imaginii fidele, raportându-ne la rezultatele obținute și la literatura de specialitate, concluzionăm că alegerea dintre costul istoric și valoarea justă poate fi văzută drept un compromis între relevanță și reprezentarea fidelă, în sensul că cele mai fiabile informații tind să fie irelevante și cele mai relevante sunt adesea cel mai puțin fiabile. Costul istoric este văzut drept o metodă de evaluare obiectivă ce are la bază date rezultate din tranzacții obiective care au avut loc în diferite momente ale ciclului de viață al unei entități, fapt pentru care conduce la obținerea unor informații fiabile, dar care prezintă un grad redus de relevanță în procesul decizional, comparativ cu valoarea justă, care, în condiții de obiectivitate, conduce la obținerea unor informații actuale, relevante, dar care sunt rezultatul unor estimări.

În condițiile în care nu există obligativitatea utilizării valorii juste, deoarece nu există convingerea că ea va conduce în toate cazurile la o prezentare fidelă și relevantă, costul istoric, care de altfel a fost considerat o

perioadă îndelungată baza de evaluare cea mai sigură, rămâne o opțiune preferată. Drept răspuns la criticile aduse costului istoric, în practica de specialitate s-a conturat de-a lungul timpului tendința de a apela la un model mixt de evaluare rezultat, de regulă, prin combinarea costului istoric cu valoarea justă, obținerea unei imagini fidele putând fi considerată rezultatul unei combinații de succes, a unui echilibru între cele două baze de evaluare și nu numai.

Această tendință a fost observată și în demersul cercetării ce a urmărit identificarea tipurilor de metode de evaluare utilizate de societățile românești cotate la Bursa de Valori București. Rezultatele evidențiază, în limita eșantionului analizat, o trecere ușoară de la utilizarea exclusivă a costului istoric spre folosirea cu precădere a costului istoric în combinație cu valoarea justă și în anumite cazuri spre un echilibru între cele două baze de evaluare, valoarea justă fiind folosită din ce în ce mai des pentru evaluarea instrumentelor financiare, a investițiilor imobiliare și în unele cazuri pentru anumite clase de active imobilizate.

În acest studiu, accentul este pus pe obținerea unei imagini fidele, deoarece în urma utilizării diverselor combinații între tehnicile de evaluare pot rezulta mai multe imagini, dintre care trebuie stabilit care este cea care deservește cel mai bine toate părțile implicate în procesul decizional. Se poate considera așadar că fiecare rețetă a evaluării vine cu propria sa imagine, iar faptul că pot exista mai multe imagini fidele nu înseamnă că nu este reprezentată realitatea economică, ci că există cel puțin un alt unghi din care aceasta ar putea fi privită, fără ca rezultatele să fie distorsionate în sens negativ. Problema economiei actuale și a profesionistului contabil, în primul rând, este de a selecta care dintre ele este cea mai fidelă, fără a avantaja în acest demers diverse categorii de utilizatori în detrimentul altora. Sistematizarea principalelor idei care tratează problematica evaluării elementelor în cadrul situațiilor financiare pe baza costului istoric și a valorii juste și analizarea modalităților de evaluare utilizate de societățile românești cotate, prezentate în cadrul articolului, vin în sprijinul profesioniștilor contabili și al antreprenorilor în procesul de selecție a bazelor de evaluare care să deservească cel mai bine interesele tuturor părților implicate, fără a aduce atingere fidelității și relevanței informațiilor.

➤ **Perspectivile viitoare și limitele cercetării**

Rezultatele obținute în urma acestei analize sunt limitate la identificarea modalităților de evaluare abordate în cadrul raportării financiare în cazul firmelor românești cotate la Bursa de Valori București, fiind utilizată o formă incipientă a analizei de conținut.

În condițiile folosirii din ce în ce mai intense a valorii juste ca bază de evaluare alături de costul istoric și prin prisma faptului că IFRS nu indică o preferință pentru una dintre cele trei tehnici de evaluare, ci acordă prioritate datelor utilizate pentru determinarea acesteia, ne propunem ca cercetările viitoare să vizeze explorarea în detaliu a modului de determinare a valorii juste și a tipurilor de date ce au fost/sunt utilizate de societățile românești cotate pentru reflectarea acesteia.

Bibliografie

1. Argilés, J.M., Garcia-Blandon, J., Monllau, T. (2011), *Fair Value Versus Historical Cost-Based Valuation for Biological Assets: Predictability of Financial Information*, Revista de Contabilidad, vol. 14, nr. 2, pp. 87-113.
2. Barth, M.E. (2013), *Measurement in Financial Reporting: The Need for Concepts*, Accounting Horizons, vol. 28, nr. 2, pp. 331-352.
3. Blecher, C. (2019), *The Influence of Uncertainty on the Standard-Setting Decision Between Fair Value and Historical Cost Accounting Under Asymmetric Information*, Review of Quantitative Finance and Accounting, vol. 53, nr. 1, pp. 47-72.
4. Cerna, S. (2022), *S-a întors inflația: ce e de făcut?*, www.contributors.ro.

5. Donleavy, G. (2019), *An Inquiry into the Origins of Fair Value*, Accounting History, vol. 24, nr. 2, pp. 253-268, <https://doi.org/10.1177/1032373218818847>.
6. Dregheciu, A.E. (2017), *Aspecte ale evaluării contabile, economice și administrative*, teză de doctorat, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia.
7. Feleagă, N. (1997), *Dincolo de frontierele vagabondajului contabil*, Editura Economică, București.
8. Feleagă, N., Feleagă, L. (2006), *Modele și reguli de evaluare în contabilitatea internațională*, Economie teoretică și aplicată, nr. 4, pp. 33-44.
9. Greenberg, M.D., Helland, E., Clancy, N., Dertouzos, J.N. (2013), *Fair Value Accounting, Historical Cost Accounting, and Systemic Risk. Policy Issues and Options for Strengthening Valuation and Reducing Risk*, Rand Corporation, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR300/RR370/RAND_RR370.pdf.
10. Hodder, L., Hopkins, P., Schipper, K. (2014), *Fair Value Measurement in Financial Reporting*, Foundations and Trends in Accounting, vol. 8, nr. 3-4, pp. 143-270.
11. Hoogervorst, H. (2015), *Historical Cost Versus Fair Value Measurement: les extrêmes se rejoignent*, IFRS Conference, <https://www.ifrs.org/-/media/feature/news/speeches/2015/hans-hoogervorst-paris-june-2015.pdf>.
12. Ionașcu, I. (2003), *Dinamica doctrinelor contabilității contemporane. Studii privind paradigmele și practicile contabilității*, Editura Economică, București.
13. Jianu, I. (2009), *Ipostaze noi privind evaluarea la cost istoric sau valoare justă (New Hypostases Concerning Measurement at Historical Cost or Fair Value)*, International Journal of Accounting & Information Management, vol. 17, nr. 1.
14. Kothari, J., Barone, E. (2011), *Advanced Financial Accounting: An International Approach*, Financial Times Prentice Hall.
15. Lennard, A. (2018), *Fair Value and the Conceptual Framework*, în G. Livne, G. Markarian (Editors), *The Routledge Companion to Fair Value in Accounting*, Routledge, London.
16. Marra, A. (2016), *The Pros and Cons of Fair Value Accounting in a Globalized Economy: A Never Ending Debate*, Journal of Accounting, Auditing & Finance, vol. 31, nr. 4, pp. 582-591.
17. McDonough, R., Panaretou, A., Shakespeare, C. (2020), *Fair Value Accounting: Current Practice and Perspectives for Future Research*, Journal of Business Finance & Accounting, vol. 47, nr. 3-4, pp. 303-332.
18. Mihalache, S. (2016), *Conservatorism și optimism în contabilitate: prudență versus valoare justă (II)*, CECCAR Business Magazine, nr. 2, <http://www.ceccarbusinessmagazine.ro/conservatorism-si-optimism-in-contabilitate-prudenta-versus-valoare-justa-parte-a-ii-a-a110/>.
19. Peasnell, K. (2018), *Have the Standard-Setters Gone too Far, or Not Far Enough, with Fair Value Accounting?*, în G. Livne, G. Markarian (Editors), *The Routledge Companion to Fair Value in Accounting*, Routledge, London.
20. Rankin, M., Stanton, P., McGowan, S., Ferlauto, K., Tilling, M. (2012), *Contemporary Issues in Accounting*, First Edition, John Wiley & Sons.
21. Thies, C.F., Sturrock, T. (1987), *What Did Inflation Accounting Tell Us?*, Journal of Accounting, Auditing & Finance, vol. 2, nr. 4, pp. 375-391, <https://doi.org/10.1177/0148558X8700200405>.
22. IASB (2010), *Conceptual Framework for Financial Reporting*.
23. IASB (2013), *International Financial Reporting Standard 13 Fair Value Measurement*, <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs13>.
24. IASB (2018), *Conceptual Framework for Financial Reporting*, <https://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>.
25. ICAEW (2018), *Measurement in Financial Reporting*, <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/financial-reporting/information-for-better-markets/ifbm-reports/measurement-in-financial-reporting.ashx>.